

Aleny Hosnedlové

Odpovědná individuální spotřeba jako první krok z ekologické krize

K práci studentky Hosnedlové jsem jakožto badatel, který se v minulosti zabýval tématem individualizace environmentální odpovědnosti, přistupoval s velkým očekáváním. Diplomantce nelze upřít ohromnou znalost rozličných kontextů, které se s tématem pojí, a snahu je všechny pojmut. Také lze vyzdvihnout určitou schopnost teoretické imaginace, kdy autorka hledá teoretické zakotvení v sociologii, etice, ekonomice a dalších vědních disciplínách. Po formální stránce práce obsahuje všechny povinné náležitosti a má standardní úpravu. Autorka nemá problémy s citacemi podle zvolené normy. Většinou svědomitě rozlišuje vlastní názory a zjištění od těch převzatých. Bibliografie je v zásadě správně vedená a téměř úplná (chybí např. Máchal 2008). Orientaci v literatuře ztěžuje její poměrně nestandardní členění podle zdrojů.

Diplomantka bohužel nedokázala nalézt funkční strukturu, která by toto téma srozumitelně komunikovala. Kapitoly, zejména teoretické části práce, stojí spíše vedle sebe, než že by na sebe navazovaly a směřovaly k empirické části, jak by tomu mělo být. Ve srozumitelnosti myšlenkové linie nepomáhá ani tučné zvýraznění „předmětu odstavce“ hrající roli marginálií. Přestože úvod představuje strukturu práce, nevysvětluje dostatečně, proč je nutné se zabývat jednotlivými, na první pohled nesourodými, kapitolami. Čtenář se nedozví, co je cílem práce a to jak na rovině poznávací (jak text obohatí odborné poznání), tak symbolické (k čemu práce bude) či aplikační (jak ji bude možné využít). Úvod neumožňuje čtenáři anticipovat směřování práce a teoretická část je pro něj bezcílným blouděním po nejrůznějších tématech od historie člověka na Zemi po Individualizaci a síťování jedinců. Určitá bezcílnost je pak pro práci charakteristická. V úvodu nezaznívá, proč je téma hodné zkoumání, kde je tzv. *research gap* (co se ještě neví). Chybí jediná jasná výzkumná otázka, která by sloužila jako kompas určující jak směřování výzkumu, tak tok textu.

Teoretická část se dotýká mnohých témat, která otevírá, a nechává je v dalších částech bez povšimnutí. Autorka stále předkládá nové a nové informace, bez hlubší reflexe, provázání a diskuze. Uchyluje se mnohdy k *sollen formě* – jak by věci měly být a ne jaké skutečně jsou. Četná jsou také ničím nepodložená tvrzení (např. 2. odst. od konce str. 40). Autorka dostatečně nevyužívá poznámkový aparát, do kterého by šlo přenést obsah mnohých kapitol zatěžujících text (např. Kapitalismus, Úloha státu, Stav životního prostředí v ČR) a odstavce čítající třeba jen 2-3 řádky. Mnohé kapitoly s tématem souvisí jen vzdáleně a jejich obsah je spíše historiografického charakteru (např. kap. 1.1.6 Péče o přírodu...), případně mají poněkud banální obsah (např. 1.2.2.7 Masová společnost). Teoretická část připomíná soubor poznámek k literatuře, které autorka nakupila za celou dobu studia a které jí bylo líto ponechat stranou. To nutně vede k tomu, že klouže po povrchu. Přitom pracuje s autory využitelnými pro sestavení funkční teoretické části. Proč kupříkladu nevzala kritiky odpovědné environmentální spotřeby (Maniates, Sanne), které cituje, a svůj výzkum nerámovala konkrétněji? Její téma není tak explorativní, jak se domnívá. Jistě by šlo využít texty Ivana Illiche, Gill Seyfang nebo Andrew Dobsona. Zná je?

Práci by bylo záhodno zúžit, lépe zacílit, přestrukturovat a zejména provázat s empirickou částí, která působí jako jakýsi přílepek. Jako zásadní vnímám relativní nepoměr mezi teoretickou částí a samotnou studií (5:1). Samotná empirická část má dobře nakročeno, leč vyznačuje se podobnými chybami jako část teoretická. Především v ní postrádám interpretaci zjištění a diskuzi. Zatímco v teoretické části autorka kupí literaturu, v empirické části jsou to přepisy výpovědí, což obhazuje následovně: „Zároveň považuji vybrané citace za výmluvné samy o sobě, přičemž další opisování téhož svými slovy jsem považovala za zbytečné.“ O to však v analýze nejde! Jde o to vystopovat vztahy mezi kategoriemi, specifikace podmínek, za kterých se zjištěné výsledky (jevy, znaky) vyskytují, a popis implikací, jaké mají. Vstup badatele a práce s teorií (vůči které se vztahuje nebo vůči které se vymezuje) jsou zásadní! Není pak s podivem, že „výsledky výzkumu nejsou nijak překvapivé“, jak sama autorka přiznává. Takto provedená analýza ani nemohla přinést překvapivé výsledky, které by vědecké poznání o odpovědné spotřebě posunuly dál. Proč např. autorka nevyužila analýzu spotřebního koše, kterou na podobném vzorku realizovala citovaná Krautová? Proč neprohloubila analýzu rozhovorů sledováním některých indikátorů spotřeby? Byl bych rád, kdyby se u obhajoby zamyslela nad jiným možným pojetím práce (vědecky rigoróznějším).

Výhrady k celkovému pojetí práce mně nedovolují se dostat k výtkám podružnějšího charakteru. Přestože zpracování empirické části dokládá jistou akademickou zručnost diplomantky, pod tíhou nedostatků (absence relevantní teorie, cílů, zkoumatelných otázek a nakonec i nebanálních zjištění) jsem nucen ve svém hodnocení zvolit bodovou škálu na hranici obhajitelnosti. Moje finální hodnocení je tedy 5–10 b., podle výkonu u obhajoby. Zároveň nabízím konzultaci, pokud by se diplomantka rozhodla práci přepracovat.

V Brně 14. 1. 2015

Mgr. Lukáš Kala

Katedra environmentálních studií FSS MU